
Ressenyes

Loïs ALIBERT, *Gramatica Occitana*, Montpeller, L.E.O., 1976.

L'any 1935 s'editava, impresa a Barcelona a cura de Josep Carbonell, director de l'Oficina de Relacions Meridionals de la Generalitat, i finançada per Joaquim Casas-Carbó, la *Gramatica Occitana* de Loïs Alibert (Societat d'Estudis Occitans, Tolosa, 1935, i també en dos volums, el primer del 1935 i el segon del 1937). Ara el Centre d'Estudis Occitans de la Universitat de Montpeller n'ha fet una nova edició que reproduceix sense modificacions les dues anteriors; cal creure que aquest fet reflecteix la difusió que progressivament adquireix la presa de consciència nacional dels occitans. I això, tant perquè es tracta d'un excel·lent mitjà de treball com pel que va representar la seva aparició: publicada en el context de les activitats de la Societat d'Estudis Occitans i del triomf, provisional, de les reivindicacions nacionals catalanes, va ser la conclusió científicament òptima d'una llarga història de desoris en la fixació de l'occità normatiu i alhora una evidència de la comunitat lingüística dels diversos dialectes d'oc, reflex de la comunitat ètnica dels seus parlants i, potencialment, de la seva comunitat nacional.

Alibert, allionat per l'experiència catalana, es va proposar amb tota lucidesa d'establir els fonaments d'una llengua que fos «la síntesi dels parlars naturals de tota la nació e la síntesi de la lenga dels escrivans ancians e moderns» (p. xxxix), dit altra-

ment, una llengua que reflectís el diasistema occità, tot remuntant-se a un nivell de descripció que pogués donar raó de les diferents pràctiques dialectals i també dels diferents exponents de la tradició literària. Per a assolir el seu objectiu, Alibert comptava amb el model de Fabra, amb una voluntat d'eficàcia científica i, sobretot, amb la consciència d'una tradició cultural occitana que, pel que fa a la grafia, venia a fer-se compatible amb una tradició romànica més àmplia (p. xxxv). A partir d'aquests elements i cenyint-se a l'àmbit dels parlars llenguadocians, l'autor converteix la seva gramàtica en una descripció minuciosa a través de la qual va revisant, part per part, els desajustaments de la llengua que ell coneix respecte al model d'una llengua de cultura prou operativa i va proposant opcions que, tendint a les formes tradicionals, basteixen a grans trets el diasistema de què he parlat.

La gramàtica va precedida d'una introducció que delimita el seu objecte, tot caracteritzant els parlars llenguadocians entre els altres dialectes d'oc —cal observar que en tot moment Alibert es refereix al català com a un dialecte occità—, i que fa un esbós convencional d'història de la llengua. El pasatge més interessant d'aquesta introducció és el seu últim apartat, on Alibert centra els seus objectius en els termes que he dit i on prefigura de fet tot el llibre quan descriu

els procediments de depuració i de normalització que es proposa d'utilitzar.

Pel que fa a l'ortografia, i malgrat que no el cita a la bibliografia que acompanya la gramàtica, Alibert pren com a norma el *Dictionari Ortogràfic* de Fabra ps. xxxv-xxxvi: «en regeiant les notacions que son específicament catalanes», que ell substitueix per les tradicionals occitanes —*palba* i no *palla*, *vinba* i no *vinya*, *caissa* i no *caixa*... Entre les diferents varietats fonètiques, admet les conegudes de la llengua antiga i rebutja, almenys en la representació gràfica, totes les altres —ex. *nuech*, *nuoch*, *nueit* o *fait*, *fach* i no *nièch*, *nèch*, *nioch*, *nèit* ni *fat*, *fèit*, *fèi*. Aquests principis els aplica en la primera part de la gramàtica, «Grafia e fonetica» (ps. 5-35), on dona la representació gràfica de cada so de la llengua, tot reportant detalladament les diferents realitzacions dialectals; acaba aquesta part amb unes indicacions precises de fonètica sintàctica, amb la caracterització de l'estructura accentual dels mots occitans i amb les regles d'accentuació gràfica. Els criteris d'accentuació gràfica són paral·lels als del català; tanmateix, Alibert va acabar acceptant l'opinió dels qui accentuaven totes les *es* i *os* obertes a fi de facilitar la lectura als principiants. La preocupació per la difusió de la norma ortogràfica va portar Alibert a acabar el seu llibre amb un «Vocabulari ortogràfic» (ps. 383-461), que havia de resoldre possibles dubtes dels seus lectors, inclosos els que podia desvetllar l'ús d'alguns noms propis.

La segona part, dedicada a la «Morfologia» (ps. 37-243), és presidida pel mateix criteri de limitació de formes aplicat a la «Fonètica». Davant la proliferació de variants reforçades dels mots gramaticals i de formes analògiques de la flexió, l'autor tria guiant-se en les formes clàssiques i fent prevaler el cas que l'evolució de la llengua hagi imposat definitivament un moviment analògic, tal com s'esdevé amb les formes de pretèrit en *-ig-* —*sentigueri* «vaig sentir», *senti-guesse* «sentís». Tot això es materialitza en una exposició de les formes recomanades, ordenades segons el procediment tradicional de les «parts de l'oració», i la relació detinguda de totes les formes dialectals apartades de la norma, que sovint, però, admet solucions concurrents.

La «Sintaxi» (ps. 245-329), que constitueix la tercera part del llibre, reflecteix, a través d'exemples nombrosos extrets de la llengua

viva i de la tradició literària, la preocupació d'Alibert de restaurar els usos sintàctics occitans per l'observació de la parla dels pagesos i per l'estudi dels textos dels bons escriptors i de la llengua clàssica (p. xxxviii). Això no obstant, aquesta sintaxi, elaborada amb la finalitat de combatre la conformació de l'occità a unes construccions d'inspiració forastera, no reïx a desempallegar-se completament del model descriptiu francès, que en algun cas representa una funció anàloga a la de la gramàtica llatina en la tradició occidental; n'és un exemple representatiu la distinció en occità modern entre un participi present i un gerundi, distinció que el mateix Alibert reconeix absent de la llengua parlada i que, tanmateix, accepta per a la llengua escrita, suggestionat per la distinció teòrica (p. 281).

La preocupació d'Alibert pel redreçament de l'ús culte de l'occità arriba també al vocabulari. El resultat definitiu d'aquesta preocupació havia de ser el seu *Dictionnaire occitan-français* (Institut d'Études Occitanes, Tolosa 1965), però ja en la gramàtica, assenta les bases d'una depuració del lèxic. A més de l'aplicació dels criteris de limitació de formes que ja he alludit, proposa la substitució dels gallicismes altres que els neologismes per les formes vives en algun dels dialectes occitans —«catalan comprès» (p. xxxviii)— i, en última instància, per les formes antigues; quant als neologismes cultes, adjunta a la gramàtica un apèndix: «Adaptation dels mots sabents a l'occità» (ps. 371-380). D'altra banda, respon a aquest mateix objectiu, alhora que completa el pla del llibre, una quarta part dedicada a la «Formació dels mots» (ps. 331-370).

En conjunt, la *Gramatica Occitana* de Loïs Alibert es pot considerar un esforç reeixit per obtenir una llengua literària que l'autor concebia i definia amb prou claredat quan preconitzava «una lenga literària vertadera, pro unificada, sens pr'aquò ofegar del tot las particularitats localas.» (p. xxxviii) I és que, seguint els passos de Fabra, s'havia proposat com a model les llengües de cultura occidentals, alhora que havia comprès allò que les caracteritza: «una lenga literària comporta necessàriament una part d'artifici e d'arcaisme. Si volem una lenga coma lo francès, l'italian o l'espanhol devem pas rebufar las condicions d'existència de tot idioma literari.» (p. xxxix).

XAVIER LAMUELA